

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO
ORGANIZACJA HARCERZY

REGULAMIN MUNDUROWY

GŁÓWNA KWATERA HARCERZY
LONDYN 2024

Regulamin Mundurowy Organizacji Harcerzy

Zatwierdzony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.3/63

Uzupełniony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.10.91

Uzupełniony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.13/18

Uzupełniony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.8/20

Uzupełniony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.9/22

Uzupełniony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.10/23

Uzupełniony Rozkazem Naczelnika Harcerzy L.4/24

Spis treści

I	PRAWO NOSZENIA MUNDURU HARCERSKIEGO	3
II	MIEJSCA I OKOLICZNOŚCI NOSZENIA MUNDURU HARCERSKIEGO	3
III	STRÓJ ZUCHA	4
IV	OZNAKI ZUCHOWE	4
V	STRÓJ HARCERZA I WĘDROWNIKA	5
VI	STRÓJ STARSZYZNY	7
VII	OZNAKI HARCERZY, WĘDROWNIKÓW I STARSZYZNY	8
VIII	OZNAKI ŚRODOWISKA SŁUŻBY	14
IX	WZORY	17

G.K.H. Wydział Regulaminów - Kierownik, hm Michał Nalewajko 2024 r.

Regulamin Mundurowy Organizacji Harcerzy

I PRAWO NOSZENIA MUNDURU HARCERSKIEGO

- 1) Prawo noszenia munduru harcerskiego mają wszyscy uczestnicy i członkowie ZHP.
- 2) Zuchy noszą strój zucha oraz oznaki zuchowe.
- 3) Harcerze i wędrownicy noszą strój harcerza.
- 4) Oznaki harcerzy nosi się po ukończeniu próby na stopień młodzika.
- 5) Oznaki wędrowników nosi się po odbyciu wtajemniczenia wędrowniczego.
- 6) Członkowie starszyny noszą strój harcerza lub starszyny, za wyjątkiem instruktorek zuchowych które noszą osobny strój.
- 7) Harcerki pełniące czasowo funkcje na szczeblu zuchowym za pozwoleniem swych przełożonych noszą strój harcerek.
- 8) Kobiety nie harcerki pełniące funkcje na szczeblu zuchowym noszą strój instruktorki zuchowej bez oznaki instruktorskiej.

II MIEJSCA I OKOLICZNOŚCI NOSZENIA MUNDURU HARCERSKIEGO

- 9) Mundur harcerski nosi się obowiązkowo:
  - a) na publicznych wystąpieniach jednostek harcerskich
  - b) na imprezach harcerskich uroczystych lub formalnych
  - c) w sytuacjach służbowych osobistych lub zbiorowych
  - d) w chwilach uroczystych na wycieczkach lub akcjach obozowych
  - e) na zbiórkach harcerskich
- 10) Mundur noszony w okolicznościach punktów a) i b) powyżej powinien być pełny/galowy.
- 11) W innych sytuacjach/czynnościach dozwolone jest nosić mundur polowy.
- 12) Mundur harcerski winien być zawsze czysty i porządnie noszony.
- 13) Munduru nie nosi się przy zajęciach mogących zbrudzić go – dla tego celu nosi się strój (nie-mundurowy) polowy lub roboczy.

- 14) Na mundurze harcerskim nosi się tylko i wyłącznie przepisowe oznaki i dozwolone odznaczenia, określone niniejszym Regulaminem lub osobną instrukcją Naczelnika czy Komendanta Chorągwi.
- 15) Obowiązuje bezwzględna i całkowita jednolitość munduru w gromadzie lub drużynie. Odnosi się to do wszystkich części munduru.
- 16) Mundur wolno nosić poza zajęciami harcerskimi, za pozwoleniem drużynowego.

III STRÓJ ZUCHA

- 17) Strój zucha składa się z beretu, koszuli, chusty, spodenek, pasa, swetra lub kurтки, skarpet, butów lub półbutów.
- 18) Nakryciem głowy zucha jest beret koloru czarnego, granatowego lub barwy gromady. Na przodzie beretu zuch nosi oznakę zuchową – głowę wilczka z metalu.
- 19) Koszula zucha jak u harcerza, noszona podobnie.
- 20) Chusta, jednolita w gromadzie, kształt i sposób noszenia jak u harcerza.
- 21) Spodenki, skarpety, sweter/kurtka i obuwie jak u harcerza. Pas skórzany lub płócienny, z klamrą metalową zuchową lub harcerską.

IV OZNAKI ZUCHOWE

- 22) Główną oznaką zuchową jest głowa wilczka, wysokości 3 cm., /wzór nr 1/, z metalu brązowego.
  - a) Instruktorzy ze specjalnością zuchów, wodzowie zuchowi oraz namiestnicy i referenci zuchów komend hufca i chorągwi, noszą oznakę zuchową po lewej stronie na kieszeni koszuli harcerskiej.
  - b) Zuchy noszą oznakę zuchową na przodzie beretu zuchowego.
- 23) Oznaką szóstkowego jest trójkąt równoramienny o boku 3 cm. wycięty od podstawy /wzór nr 3/ z sukna barwy beretu, naszyty na lewym rękawie powyżej łokcia.
- 24) Gwiazdka zuchowa
  - a) Gwiazdka z metalu, kolor srebrny, pięcioramienna, średnicy 2 cm. /wzór nr 2/.
  - b) Gwiazdki zuchowe nosi się rzędem 2 palce nad lewą kieszenią koszuli zuchowej.

25) Sprawności ruchowe

- a) Oznaką sprawności ruchowych jest trójkąt równoramienny o boku 3 cm., barwy dowolnej /wzór nr 3/, z wyszytym lub wydrukowanym odpowiednim symbolem, określonym regulaminem sprawności ruchowych.
- b) Oznaki sprawności nosi się naszyte na prawym rękawie koszuli powyżej łokcia, po trzy w rzędzie – pierwszy rząd 3 cm. poniżej szczytu rękawa.

V STRÓJ HARCERZA I WĘDROWNIKA

26) Strój harcerza lub wędrownika składa się z czapki, koszuli, spodenek lub spodni, pasa głównego, krajki lub chusty, skarpet, butów lub półbutów, swetra lub kurtki, ewentualnie peleryny lub płaszcz od deszczu, rękawiczek.

27) Zasadniczym mundurowym nakryciem głowy harcerza jest czapka – rogatywka barwy polowej.

- a) Na rogatywce nosi się tylko metalową lilię harcerską /wzór nr 4/. Lilię nosi się na przedzie rogatywki ponad otokiem.
- b) Rogatywkę nosi się lekko na prawym uchu, ściągając prawy i tylny róg rogatywki ku dołowi.
- c) Podpinkę spuszczałą harcerze służbowi, poczty sztandarowe oraz oddziały na specjalny rozkaz.

28) Inne nakrycia głowy

- a) W wypadkach wyjątkowych i uzasadnionych dozwolone jest nosić beret barwy zatwierdzonej rozkazem Komendanta Chorągwi. Z frontu beretu nosi się lilię harcerską.
- b) Wyłącznie w warunkach polowych dozwolone jest noszenie kapelusza barwy polowej, jednolitego na Chorągiew /wzór nr 16.A lub 16.B/. Z frontu kapelusza nosi się lilię harcerską.

29) Koszula harcerska

- a) Koszula barwy khaki lub podobnej polowej, z naramiennikami, zapinana po środku z przodu na guziki, rękawy luźne, rozcięte.
- b) Jednostki wodne noszą koszule barwy granatowej lub zbliżonej, kroju jak powyżej.
- c) Zasadniczo koszulę nosi się z kołnierzem rozpiętym, rękawy podwinęte lub opuszczone wedle warunków lub zwyczaju drużyny (jednolicie).
- d) W dni chłodne koszulę można zapiąć pod szyją.

- e) Na koszuli harcerskiej nosi się krzyż harcerski i inne oznaki określone niniejszym Regulaminem.

30) Mundur polowy

Na koszuli munduru polowego nie nosi się żadnych oznak za wyjątkiem krzyża harcerskiego i sznura służbowego.

31) Spodenki/spodnie

- a) Spodenki jednej barwy polowej, o ile możliwe jednolitej z koszulą, z kieszeniami. Długość sięgająca powyżej kolana.
- b) Długie spodnie jednej barwy polowej, o ile możliwe jednolitej z koszulą, z kieszeniami.
- c) Jednostki wodne noszą spodenki/spodnie barwy granatowej lub zbliżonej, kroju jak powyżej.
- d) Długie spodnie noszone są w dni chłodne, w chłodnej porze roku lub jeśli okoliczności tego wymagają, również w zasadzie przez wędrowników i instruktorów.
- e) Spodnie i spodenki podtrzymywane są za pomocą pasa głównego, który jest przewlekany przez szereg patek.
- f) Na spodenkach i spodniach nie nosi się żadnych oznak lub ozdób.

32) Pas główny

Pas jest skórzany, brązowy, szerokości 4 cm., zapinany z przodu na klamrę metalową przepisowego wzoru, okrągłą, o średnicy 55 mm. z lilią i literami „ZHP” na promienistym tle /wzór nr 5/. Pas zapina się w kierunku lewym.

33) Chusta/krajka

- a) Chusta, jednolita w drużynie, w kształcie prostokątnego równoramiennego trójkąta o podstawie 100 cm., jednej barwy (ewentualnie z naszywkami), podwinięta pod kołnierzem, spięta skuwką dowolną.
- b) Krajka o motywach ludowych, jednolita dla całej drużyny, zawiązana na węzeł podobnie jak krawat, wpuszczana razem z koszulą w spodnie.
- c) Wędrownicy noszą chustę macierzyńskiej drużyny lub barwy zielonej, odcienia jednolitego na jednostkę.

34) Skarpety

- a) Skarpety długie (pod kolano) barwy polowej.
- b) Jednostki wodne noszą skarpety długie odpowiedniej barwy.

- c) Do butów dozwolone jest zakładanie drugich skarpet zwiniętych ponad butami, możliwie w kolorze skarpet pod kolanami lub zbliżonym.
- 35) Półbuty/buty
- a) Półbuty skórzane, czarne.
  - b) Buty do marszu sznurowane, czarne lub brązowe, pokrywające kostkę.
  - c) Drużyna występuje w jednym rodzaju obuwia na danej imprezie.
- 36) Sweter/kurtka
- a) Sweter wełniany barwy polowej, wkładany na koszulę przez głowę.
  - b) Kurtka barwy polowej.
  - c) Jednostki wodne noszą swetry/kurtki odpowiedniej barwy.
  - d) Na swetrze/kurtce nie nosi się żadnych oznak.
- 37) Peleryna z sukna barwy polowej długości dochodzącej 10 cm. ponad kostkę, zapinana z przodu na guziki, z wykładanym kołnierzem zapinanym pod szyją. Z boków peleryny przecięcia. Peleryna z materiału nieprzemakalnego, jak powyżej.
- 38) Rękawiczki wełniane barwy polowej lub skórzane barwy brązowej, noszone w dzień chłodne. Jednostki wodne noszą rękawiczki odpowiedniej barwy.

VI STRÓJ STARSZYJNI

- 39) Strój starszyjni harcerskiej (za wyjątkiem instruktorki zuchowej) składa się z czapki, koszuli, spodenek lub spodni, kurtki, pasa głównego, krawata, skarpet, półbutów, swetra, peleryny lub płaszcza od deszczu oraz rękawiczek.
- 40) Czapka jak u harcerza.
- 41) Koszula jak u harcerza. Jeśli noszona z krawatem instruktorskim, to zapięta pod szyję. Instruktorzy jednostek wodnych mają prawo noszenia koszuli barwy białej.
- 42) Spodenki i spodnie jak u harcerza. Instruktorzy jednostek wodnych mają prawo noszenia spodni/spodenek barwy białej.
- 43) Kurtka instruktorska kroju eleganckiego i barwy polowej lub zbliżonej (krój i barwa jednolite w Chorągwi lub GKH).

- 44) Pas główny jak u harcerza z tym, że podharc mistrze i harc mistrze mają prawo używać srebrnej klamry.
- 45) Krawat instruktorski ciemno-zielony, granatowy w jednostkach wodnych.
- 46) Skarpety, półbuty, sweter, peleryna i rękawiczki jak u harcerza.
- 47) Instruktor ki zu chowe noszą koszulę harc erską i pas główny jak u harcerza. Spódn iczkę i beret barwy polowej lub granatowe. Pończochy kobiece, obu wie dowolne. Dozwolone jest noszenie munduru kroju harcerek, ale barwy harc erzy. Instruktor kom Zu chowym dozwolone jest noszenie spodni dłu gich barwy polowej.
- 48) Łączenie ubrania cywilnego z mundurem oraz noszenie nieprzepisowych dodatków do munduru harc erskiego jest niedozwolone. W polu i w innych odpowiednich okolicznościach dozwolone jest noszenie odpowiedniego ekwipunku. Dozwolone jest również noszenie cywilnego okrycia wierzchniego. Cywilne okrycie w jednym stylu i barwie dla całej drużyny.

VII OZNAKI HARCERZY, WĘDROWNIKÓW I STARSZYNY

- 49) Na mundurze harc erskim dozwolone jest nosić:
- a) przepisowe oznaki harc erskie, określone niniejszym Regulaminem
  - b) odznaczenia i ordery polskie i zagraniczne,
  - c) oznaki honorowe, pamiątkowe, wojskowe i sportowe zatwierdzone przez Naczelnika Harcerzy lub zarejestrowane w Naczelnictwie,
  - d) oznaki zlotów, jubileuszów oraz imprez światowych, zatwierdzone przez Naczelnika Harcerzy,
  - e) okolicznościowe oznaki imprez jednostek Chorągwi, zatwierdzone przez Komendanta Chorągwi.
- 50) Odznaczenia oraz baretki odznaczeń, nosi się nad lewą kieszenią koszuli harc erskiej, pod krzyżem harc erskim i pod listkami lat służby harc erskiej, lub zgodnie z regulaminem tych odznaczeń.
- 51) Oznaki honorowe itp. nosi się na lewej kieszeni koszuli harc erskiej
- 52) Oznaki zlotów, jubileuszów i innych imprez nosi się na prawej kieszeni lub nad nią, według par. 61 i 62 niniejszego Regulaminu.

53) Oznak harcerskich nie nosi się na stroju cywilnym. Wyjątek stanowi krzyż harcerski, lilia harcerska i oznaka zuchowa (głowa wilczka) lub ich miniaturki.

54) Lilia harcerska

- a) Lilijka metalowa, zatwierdzonego kształtu /wzór nr 4/, wysokości 30 mm. z literami O.N.C. na listkach lilii oraz literami ZHP. u dołu lilii.
- b) Lilijkę nosi się na przodzie rogatywki, beretu lub kapelusza harcerskiego.
- c) Młodzież harcerska oraz starszyna w stopniu przewodnika, działacza harcerskiego lub instruktorki zuchowej nosi lilijkę oksydowaną; podharcmiistrz - lilijkę srebrną, harcmistrze lilijkę złotą.
- d) W stroju cywilnym można nosić miniatury lilijki.

55) Krzyż harcerski

- a) Krzyż z metalu oksydowanego, zatwierdzonego kształtu /wzór nr 6/, wysokości 25 mm., z napisem "Czuwaj", wiankiem z dębu i lauru oraz lilią w kółku na promienistym tle.
- b) Podkładka pod krzyż średnicy 20 mm., jak następuje:

Młodzik	krzyż bez podkładki
Wywiadowca	podkładka biała (lub krzyż ze srebrną lilią)
Ćwik	podkładka żółta (lub krzyż ze złotą lilią)
Harcerz Orli	podkładka niebieska (lub krzyż ze złotą lilią i złotym kółkiem)
Aspirant	podkładka pomarańczowa
Harcerz Rzeczypospolitej	podkładka szara (lub krzyż ze złotą lilią, złotym kółkiem i złotym wiankiem)
Kapelan harcerski	podkładka fioletowa

- c) Podkładka pod krzyż, z odpowiedniego materiału, średnicy 25 mm. (wystająca poza wieńce liści), jak następuje:

Przewodnik	granatowa podkładka (krzyż może być jak u Harcerza Orlego lub Harcerza RP, w zależności od posiadanego stopnia młodzieżowego).
Podharcmiistrz	zielona podkładka (krzyż może być jak u Harcerza RP)

Harc mistrz	czerwona podkładka (krzyż może być jak u Harcerza RP)
Harc mistrz Rzeczypospolitej	biało-czerwona podkładka /czerwień w środku/ (krzyż może być jak u Harcerza RP)
Działacz Harcerski	brązowa podkładka
Instruktor ka Zuchowa	brązowa podkładka

- d) Krzyż harcerski nosi się 2 palce nad lewą kieszenią koszuli harcerskiej lub w lewej klapie ubrania cywilnego.
- e) W stroju cywilnym można nosić miniaturki krzyża bez podkładki.
- f) Prawo wyrobu / dystrybucji krzyży przysługuje wyłącznie Składnicy przy Głównej Kwaterze Harcerzy.
- g) Na odwrocie krzyża wybity jest indywidualny numer. Komendant Chorągwi, względnie Hufcowy, prowadzi imienny wykaz harcerzy noszących krzyże.
- h) Krzyż jest własnością ZHP. i prawo własności nie przechodzi na noszącego krzyż.
- i) Krzyż harcerski mają prawo nosić harcerze będący czynnymi członkami lub uczestnikami ZHP. po odbyciu próby na stopień młodzika i złożeniu Przyrzeczenia Harcerskiego.
- j) Na okres żałoby (formalnie ogłoszonej rozkazem odpowiedniej władzy) na krzyż się wkłada ukośnie czarny pasek szerokości 5 mm., zakrywający lilię i zawinięty o wieńce.

56) Lilia instruktorska

Lilijka wycięta z odpowiedniego materiału, wysokości 6 cm., zatwierdzonego kształtu /wzór nr 7/, naszyta na lewym rękawie pod oznaką środowiska służby i powyżej łokcia, barwy następującej:

Przewodnik	granatowa
Podharc mistrz	zielona
Harc mistrz	czerwona
Harc mistrz RP	czerwona z dwoma poprzecznymi srebrnymi paskami
Działacz harcerski	brązowa
Instruktor ka Zuchowa	brązowa głowa wilczka

57) Sznur służbowy

- a) Sznur podwójny długości 50-60 cm., spięty suwakiem (lub węzłem)
- b) Sznur zasadniczo nosi się spod lewego ramienia, pod naramiennikiem, a końce (z gwizdkiem), chowa się do lewej kieszeni koszuli harcerskiej.
- c) Barwa uzależniona od pełnionej funkcji jak następuje:

Szeregowy	sznur i suwak szary
Pod zastępowy	sznur szary, suwak brązowy
Zastępowy	sznur i suwak brązowy
Zastępowy Wędrowników	sznur brązowy, suwak czerwony
Przyboczny Harcerzy	sznur i suwak zielony
Przyboczny Wędrowników	sznur i suwak czerwony (na szyi)
Oboźny	sznur i suwak zielony (na szyi)
Drużynowy Gromady Zuchowej	sznur i suwak niebieski
Wódz Zuchów	sznur i suwak niebieski (na szyi)
Drużynowy Harcerzy	sznur i suwak granatowy
Drużynowy Wędrowników	sznur i suwak czerwony
Komendant Obozu	sznur i suwak granatowy (na szyi)
Szczepowy	sznur granatowy, suwak srebrny (lub sznur i suwak srebrny na szyi*)
Zastępca Szczepowego lub	sznur granatowy, suwak
Członek Komendy Szczepu	srebrny (na szyi)
Hufcowy	sznur i suwak srebrny
Członek Komendy Hufca	sznur i suwak srebrny (na szyi)
Komendant Chorągwi	sznur i suwak złoty
Członek Komendy Chorągwi	sznur i suwak złoty (na szyi)
Naczelnik Harcerzy	sznur i suwak brązowy skórzany
Członkowie G.K.H.	sznur i suwak brązowy skórzany (na szyi)
Przewodniczący ZHP	sznur biały, suwak złoty, noszony z ramienia
Członkowie Naczelnictwa	sznur i suwak biały (na szyi)

* Szczepowy nosi sznur srebrny na szyi, jeśli jest Samodzielnym Szczepowym /nie ma Hufca/ lub jest uznawany jako członek Komendy Hufca.

58) Oznaki sprawności

Oznaki sprawności, z sukna, nosi się naszyte na prawym rękawie koszuli harcerskiej powyżej łokcia, po trzy w rzędzie – pierwszy rząd 3 cm. poniżej szczytu rękawa.

- a) Oznaką sprawności harcerzy jest kółko średnicy 25 mm., /wzór nr 9/, barwy polowej (wyjątek: sprawności służby Bogu oraz „Pierwszej Pomocy”) i brzezi oznaki obdziergane czerwoną nicią z wyszytym lub wydrukowanym w kolorze czerwonym, odpowiednim symbolem określonym regulaminem sprawności harcerzy.
- b) Oznaką sprawności wędrowników jest kwadrat o boku 25 mm. /wzór nr 10/ (o zaokrąglonych rogach), barwy polowej (wyjątek: sprawności służby Bogu oraz „Pierwszej Pomocy”) z wyszytym lub wydrukowanym w kolorze czerwonym odpowiednim symbolem określonym regulaminem sprawności wędrowników.
- c) Wędrownicy po zdobyciu sprawności wędrowniczej nie noszą oznak sprawności harcerzy.
- d) Starszyzna harcerska zasadniczo nie nosi żadnych oznak sprawności. Wyjątek stanowią przewodnicy w wieku poniżej 21 lat, którzy mają prawo nosić sprawności III szczebla.

59) Oznaki lat służby

- a) Listek metalowy, długość 22 mm. /wzór nr 11/ jak następuje:

Ukończony jeden rok służby - brązowy listek dębu

Ukończone trzy lata służby - srebrny listek dębu

Ukończone pięć lat służby - złoty listek dębu

- b) Oznaka metalowa podwójnego listka dębowego z kółkiem w środku /wzór nr 12/, z rzymską cyfrą w kółku jak następuje:

Ukończone dziesięć lat służby - oznaka brązowa z cyfrą X.

Ukończone piętnaście lat służby - oznaka srebrna z cyfrą XV.

Ukończone dwadzieścia lat służby - oznaka złota z cyfrą XX

Ukończone dwadzieścia pięć lat służby - oznaka złota z cyfrą XXV

Ukończone trzydzieści lat służby - oznaka złota z cyfrą XXX

Ukończone czterdzieści lat służby - oznaka złota z cyfrą XL

Ukończone pięćdziesiąt lat służby - oznaka złota z cyfrą L lub 50

- c) Oznaki dziesięciu lat i powyżej są przyznawane rozkazem Naczelnika Harcerzy, na wniosek Komendanta Chorągwi.

- d) W rachubę bierze się jedynie okresy czynnej służby harcerskiej od czasu złożenia Przyrzeczenia harcerskiego oraz służbę instruktorską zaliczoną rozkazem Naczelnika Harcerzy.
- e) Oznaki lat służby nosi się pod krzyżem harcerskim na koszuli harcerskiej lub kurtce instruktorskiej.
- f) Oznak lat służby nie nosi się bez krzyża harcerskiego.
- g) Nie nosi się więcej jak trzy listki lub jedną oznakę.
- h) Prawo wyrobu/dystrybucji oznak dziesięciu lat i powyżej przysługuje wyłącznie Składowi przy Głównej Kwaterze Harcerzy. Oznaki te są numerowane, a G.K.H. prowadzi imienny wykaz harcerzy, którym oznakę przyznano, oraz wydaje legitymacje tych oznak.

60) Oznaki Wędrowników

Następujące oznaki przysługują wyłącznie wędrownikom:

- a) Naramiennik z sukna, barwy ciemno zielonej z wyhaftowanym lub wydrukowanym ogniskiem ułożonym w gwiazdę, /wzór nr 8/, noszony na lewym ramieniu koszuli harcerskiej.
- b) Szyszka w formie rozety-skuwki /wzór nr 13/, noszona na chuście przez wędrowników po zdobyciu brązowej szyszki.
- c) Srebrny wąski pasek 2 mm. na naramienniku, poniżej ogniska, noszony przez wędrowników „Włóczęgów” (srebrnej szyszki).
- d) Złoty wąski pasek 2 mm. na naramienniku, poniżej ogniska, noszony przez wędrowników „Arcy-Włóczęgów” (złotej szyszki).
- e) Starszyna harcerska zasadniczo nie nosi naramiennika wędrowników. Wyjątkiem stanowią instruktorzy ze specjalnością wędrowników, drużynowi wędrowników oraz namiestnicy i referenci wędrowników komend hufców i chorągwi, a także przewodnicy poniżej wieku 21 lat.

61) Oznaki złotów, jubileuszów oraz imprez światowych

- a) Oznakę metalową nosi się na prawej kieszeni munduru podczas danej imprezy i następnie bezterminowo.
- b) Oznakę z sukna (lub tp.) nosi się naszytą nad prawą kieszenią koszuli harcerskiej podczas danej imprezy i do dwunastu miesięcy po jej rozpoczęciu.
- c) Każda oznaka jest zatwierdzana rozkazem Naczelnika Harcerzy lub Naczelnictwa.
- d) Harcerze stanowiący polską wyprawę na Jamboree lub inny zlot międzynarodowy mogą podczas wyprawy nosić na szczytach rękawów koszuli harcerskiej napis „POLSKA” z białych liter na

czerwonym tle, oraz jednolite chusty biało-czerwone, zgodnie z rozkazem komendanta wyprawy.

62) Okolicznościowe oznaki imprez jednostek Chorągwi

- a) Oznaka z sukna. Kształt i wzór zatwierdzony przez Komendanta Chorągwi.
- b) Oznakę nosi się naszytą na prawą kieszeń koszuli mundurowej podczas danej imprezy i do dwunastu miesięcy po jej rozpoczęciu.

VIII OZNAKI ŚRODOWISKA SŁUŻBY

63) Cyfra Drużyny

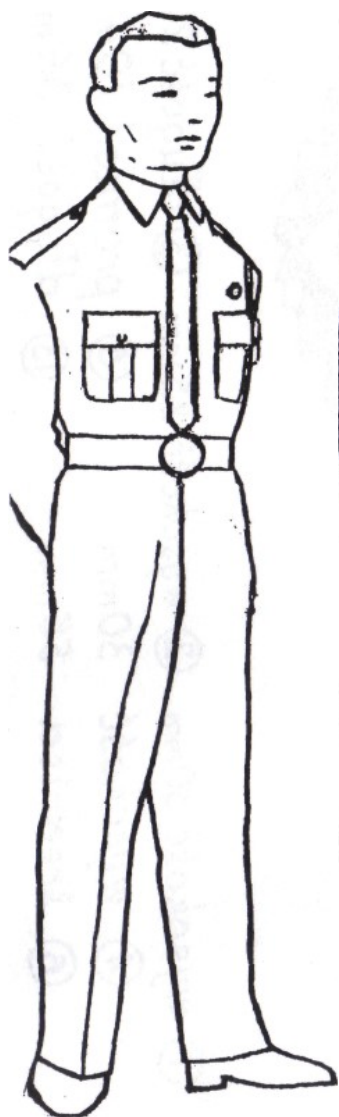
- a) Harcerze w drużynach noszą cyfrę drużyny, metalową lub wyszytą barwą drużyny.
- b) Cyfrę nosi się na lewym lub prawym naramienniku, zależnie od zwyczaju w drużynie.
- c) Wędrownicy noszą cyfrę drużyny na prawym naramienniku.

64) Oznaka Hufca, Chorągwi i Naczelnictwa

- a) Harcerze i instruktorzy w hufcu oraz Hufcowy i członkowie komendy hufca noszą oznakę hufca.
- b) Oznaką hufca jest herb miasta polskiego lub regionu Polski, z jego polską nazwą, na tarczy z sukna, /wzór nr 14 jako przykład/.
- c) Harcerze i instruktorzy w chorągwi oraz Komendant Chorągwi oraz członkowie Komendy Chorągwi noszą oznakę chorągwi, według wzoru zatwierdzonego rozkazem Naczelnika Harcerzy.
- d) Członkowie Naczelnictwa ZHP. i członkowie G.K.H. noszą oznakę władz naczelnych – orzeł polski wysokości 35 mm na czerwonej tarczy 5x4 cm., obszytą wąskim srebrnym paskiem, /wzór nr. 15/.
- e) Oznakę hufca lub władz naczelnych nosi się naszytą na koszuli harcerskiej powyżej łokcia.
- f) Oznakę chorągwi nosi się na koszuli harcerskiej w sposób odpowiadający potrzebom terenowym, zatwierdzony przez Naczelnika Harcerzy.

65) Oznaka Związku

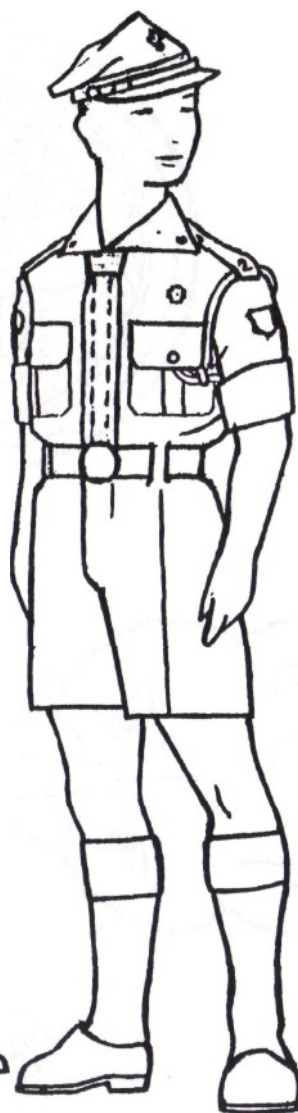
- a) Każdy uczestnik i członek Organizacji Harcerzy nosi oznakę ZHP zatwierdzoną rozkazem Naczelnictwa – kółko średnicy 38 mm /wzór nr 17/.
- b) Oznakę nosi się naszytą a na lewą kieszeń koszuli mundurowej.

**STRÓJ
STARSZYNY**

**STRÓJ
STARSZYNY**

**STRÓJ
HARCERZA**

BERET I CHUSTA

STRÓJ ZUCHA

IX WZORY

1.

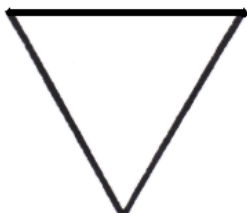
Wysokość 30mm

2.

Promień 10mm

3.

Bok 30mm.

4.

Wysokość 30mm

5.

Średnica 55mm

6.

Wysokość 25mm

7.

Wysokość 60mm

8.

Wysokość ogniska 55mm

9.

Średnica 30mm

10.

Bok 25mm

11.

Długość 22mm

12.

Długość 36mm

13.

14.

15.

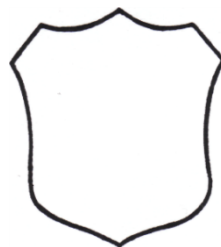

Orzeł 35 mm, tarcza 5x4cm.
Całość obszyta wąskim
srebrnym paskiem.

17.

Kółko średnicy 38 mm

Lub podobny – wysokość
50mm

16.

A

B